THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

ארכעט אנשטאט "רעליף"

פאר מאניטאָבא. — אין מסתמא דאָס זעלבע אויך פאר די אנ־דערע פּראָווינצן, — איז זיכער א גרויסע אנטוישונג דאָס, וואָס די פע־דעראַלע רעגירונג איז אין איר שטיצע פאר די ארבעטסלאָזע און געלי־טענע פארמערט ניט געאנגען אזוי ווייט, ווי זיי האָבן פארלאנגט: אזוי, אנשטאט די 80 פּראָצענט וואָס מאניטאָבא האָט פארלאנגט פון דער דאָמיניאָן ווי איר בייטראג צו רעליף און געזעלשאפטלאכע ארבעטן, האָט פרעמיער בענעט איינגעשטימט בייצוטראָגן פון דער פעדעראַ־לער קאסע בלויז 50 פּראָצענט, און פאר געזעלשאפטלאכע ארבעטן אין דער שטאָט וויניפּעג — 35 פּראָצענט.

פרעמיער ברעקען איז אויצט מיט דער מיינונג, אז די געזעל־שאפטלאכע ארבעטן וועלן אויצט מוזן שטארק געשניטן ווערן. דער קרעדיט פון די מוניציפּאליטעטן, הייסט עס, אז צוליב דעם קריזיס זייער באשרייבנקט, און דאָס זעלבע איז מיט דער פּראָווינץ. זיי וועלן דערפאר צוזאמען ניט קאָנען בייטראָגן זייער חלק פון 50 פּראָצענט (אָדער אינ'ם פאל פון וויניפּעג — 65 פּראָצענט) פאר א ברייטערן פּראָגראם פון געזעלשאפטלאכע ארבעטן, כאָטש זיי וועלן האָבן גענוג פאר "רעליף".

אוודאי האָט די פעדעראַלע רעגירונג געגעבן א סך וויינקער, ווי מען האָט פון איר דערוואַרטעט. מיר מוזן אָבער אנערקענען, אז דאָס "וויינקער" איז פאָרט א היבש ביסל. זי גיט א פולשטענדיק פרייע האנט דער פּראָווינץ און די מוניציפּאליטעטן דורכצופירן וועלכע גע־זעלשאפטלאכע ארבעטן און אויסטיילן וויפל הילף זיי וויל, וויפל דאָס זאָל ניט קאָסטן, בייטראָגנדיק איר חלק, וויפל דאָס זאָל ניט בטרעפן. זי איז גרייט צונעמען צוויי מיזונגס ארבעטסלאָזע פון וויניפּעג און באזאָרגן זיי מיט ארבעט אויף דעם טראנסקאָנטינענטאלן טראקט אין אנטאריע. בתנאי די פּראָווינץ זאָל געבן צושטייער די קליינע סומע פון פינף דאָלאר א חודש פאר יעדן פון זיי, — א סך־הכל פון צען מיזונגס דאָלאר א חודש. דאָס איז אויסער די דירעקטע געזעלשאפטלא־כע ארבעטן פון דער פעדעראַלער רעגירונג אין דער פּראָווינץ און פאר־שיידענע אייזנבאן און אנדערע ארבעטן וואָס זי וועט דערמוסיקן.

יעדנפאלס ווייסן מיר איצט גאנץ גענוי וואָס מיר וועלן קריגן פון דער דאָמיניאָן רעגירונג. און די קאָנפערענץ פון די מוניציפּאלי־טעטן פארלוינט אויף קומענדיקן פרייטאָג וועט קאָנען אנצייכענען איער פעלענדע ארבעטן אין דער פּראָווינץ און פאר־שיידענע ארבעטסלאָזע־ווייס שטיצע ווייסנדיק וואו זיי האלטן אין דער וועלט און וואָס עס פאָדערט זיך פון זיי און פון דער פּראָווינציע־לער רעגירונג.

אין עס איז אינזער מיינונג, אז די מוניציפּאליטעטן און דער פּראָווינץ לוינט זיך צו מאכן די אָנשטריינגונג ניט צו שניידן דאָס פּראָגראם פון געזעלשאפטלאכע ארבעטן, נאָר באזאָרגן יעדן ארבעטס־לאָזן און יעדן נויטבאדערפטיקן פארמער מיט ארבעט, וואו זאָל ניט אָנקומען.

מיר וועלן נעמען פאר א ביישפּיל וויינפּעג, וועמעס לאגע איז אין דער הינזיכט אומגינסטיקער ווי פון אנדערע מוניציפּאליטעטן אין דער פּראָווינץ, ווייל זי האָט דעם גרעסטן פּראָצענט ארבעטסלאָזע און קריגט פון דער דאָמיניאָן קאסע בלויז 35 פּראָצענט פון דעם קאָסט פון די געזעלשאפטלאכע ארבעטן וואָס זי וועט אונטערנעמען, זי איבערי־קע 65 פּראָצענט וועט זיך פארטיילן מסתמא גלייך אויף־גליין־צווישן דער שטאָט און דער פּראָווינץ.

וויניפּעג האָט א פּראָגראם פון פארשיידענע שטאָטיקע אויס־בעסערונגען, וואָס זי שטאָט וועט פריער שפּעטער אלצאיינס מוזן דורכפירן. למשל: דעם שערברוק אָדער סאָלטער בריק, א באָד־פלאץ אינ'ם אסיניבאין טייך ארום סיטי פארק, ברוקירונגען און א. וו. די שטאָט קאָן אָט די ארבעטן דורכפירן איצט, ווען מאטעריאַלן און ארבעט קאָסטן אמבייליקסטן, שאפנדיק בלויז קארנע 33 פּראָצענט פון זייער קאָסט, אנשטאט די פולע 100 פּראָצענט שפּעטער, אין בעסערע צייטן, ווען מאטעריאַלן און ארבעט וועלן וואַרשיינלאך קאָסטן פיל מייערער.

מיר מוזן דאן אויך נעמען אין אנבאטראכט, אז די ארבעטסלאָ־זע וועלן אלצאיינס מוזן אויפגעהאלטן ווערן, ווי אז שטאָט וועט מוזן בייטראָגן איר חלק פאר דעם. דער אונטערשייד צווישן דירעקטן רע־ליף און געזעלשאפטלאכער ארבעט וועט דאן זיין אזוי קליין, אז דער קאָסט פון אָט די נייטיקע שטאָטיקע אויסבעסערונגען וועט זיין דער מינימאלסטער פאר דער שטאָט.

די שטאָט וועט אזוי קריגן די אויסבעסערונגען וואָס זי דאַרף פאר דעם מינימאלסטן דירעקטן קאָסט, און די ארבעטסלאָזע וועלן זיין באזאָרגט מיט ארבעט. דאָס איז אויסער די דירעקטע געזעלשאפטלא־כע ארבעטן פון דער פעדעראַלער רעגירונג אין דער פּראָווינץ און פאר־שיידענע אייזנבאן און אנדערע ארבעטן וואָס זי וועט דערמוסיקן.

יעדנפאלס ווייסן מיר איצט גאנץ גענוי וואָס מיר וועלן קריגן פון דער דאָמיניאָן רעגירונג. און די קאָנפערענץ פון די מוניציפּאלי־טעטן פארלוינט אויף קומענדיקן פרייטאָג וועט קאָנען אנצייכענען איער פעלענדע ארבעטן פאר ארבעטסלאָזע־ווייס שטיצע ווייסנדיק וואו זיי האלטן אין דער וועלט און וואָס עס פאָדערט זיך פון זיי און פון דער פּראָווינציע־לער רעגירונג.

און עס איז אינזער מיינונג, אז די מוניציפּאליטעטן און דער פּראָווינץ לוינט זיך צו מאכן די אָנשטריינגונג ניט צו שניידן דאָס פּראָגראם פון געזעלשאפטלאכע ארבעטן, נאָר באזאָרגן יעדן ארבעטס־לאָזן און יעדן נויטבאדערפטיקן פארמער מיט ארבעט, ווי שווער דאָס זאָל ניט אָנקומען.

מיר וועלן נעמען פאר א ביישפּיל, וועמעס לאגע איז אין דער הינזיכט אומגינסטיקער ווי פון אנדערע מוניציפּאליטעטן אין דער פּראָווינץ, ווייל זי האָט דעם גרעסטן פּראָצענט ארבעטסלאָזע און קריגט פון דער דאָמיניאָן קאסע בלויז 35 פּראָצענט פון דעם קאָסט פון די געזעלשאפטלאכע ארבעטן וואָס זי וועט אונטערנעמען. זי איבערי־קע 65 פּראָצענט וועט זיך פארטיילן מסתמא גלייך אויף־גליין־צווישן דער שטאָט און דער פּראָווינץ.

וויניפּעג האָט א פּראָגראם פון פארשיידענע שטאָטיקע אויס־בעסערונגען, וואָס זי שטאָט וועט פריער שפּעטער אלצאיינס מוזן דורכפירן. למשל: דעם שערברוק אָדער סאָלטער בריק, א באָד־פלאץ אינ'ם אסיניבאין טייך ארום סיטי פארק, ברוקירונגען און א. וו. די שטאָט קאָן אָט די ארבעטן דורכפירן איצט, ווען מאטעריאַלן און ארבעט קאָסטן אמבייליקסטן, שאפנדיק בלויז קארנע 33 פּראָצענט פון זייער קאָסט, אנשטאט די פולע 100 פּראָצענט שפּעטער, אין בעסערע צייטן, ווען מאטעריאַלן און ארבעט וועלן וואַרשיינלאך קאָסטן פיל מייערער.

מיר מוזן דאן אויך נעמען אין אנבאטראכט, אז די ארבעטסלאָ־זע וועלן אלצאיינס מוזן אויפגעהאלטן ווערן, ווי אז שטאָט וועט מוזן בייטראָגן איר חלק פאר דעם. דער אונטערשייד צווישן דירעקטן רע־ליף און געזעלשאפטלאכער ארבעט וועט דאן זיין אזוי קליין, אז דער קאָסט פון אָט די נייטיקע שטאָטיקע אויסבעסערונגען וועט זיין דער מינימאלסטער פאר דער שטאָט.

די שטאָט וועט אזוי קריגן די אויסבעסערונגען וואָס זי דאַרף פאר דעם מינימאלסטן דירעקטן קאָסט, און די ארבעטסלאָזע וועלן זיין באזאָרגט מיט ארבעט, וואָס איז פאר זיי פיל אנגענעמער מיט פון גע־זעלשאפטלאכן שמאנדפּונקט א סך געזינטער, ווי רעליף און דעמאָרא־ליזירנדיקע ליידיקגייערי.

זי זעלבע לאגע עקזיסטירט אן ערך אויך אין די אנדערע מוני־ציפּאליטעטן פון דער פּראָווינץ, מיט'ן פּאָרצוג, וואָס זיי קריגן א גרעס־סערן ביישראַג פון דער פעדעראַלער קאסע. אין פאל פון די מוניציפּא־ליטעטן אין באזונדער נייט, וועט אויך די פּראָווינציעלע רעגירונג מוזן טראָגן א גרעסערן חלק פון דער לאסט.

נאטירלאך, באצייט זיך דאָס זעלבע אויך דער פּראָווינציע־לער רעגירונג, וועלכע האָט א געעגטערע שייכות צו די מוניציפּאלי־טעטן, ווי די פעדעראַלע, און וועלכע איז מער פאראינטערעסירט אין דעם, אז די אויסגאבן וואָס זי ווערן געמאכט פאר'ן אויפהאלט פון די ארבעטסלאָזע זאָלן ניט פארלאָרן גיין, ווי עס וועט זיין אינ'ם פאל פון רעליף.

אין די פּראָווינציעלע אדמיניסטראציע האָט אויך א פּראָגראם פון נייטיקע פּראָווינציעלע ארבעטן, וועלכע זי קאָן איצט, מיט דעם ביי־טראג פון 50 פּראָצענט פון דער פעדעראַלער קאסע, דורכפירן, פונקט ווי די מוניציפּאליטעטן, מיט זייער קליינע אויסגאבן פון איר אייגענער קאסע, פון וועלכע זי דאַרף אלצאיינס בייטראָגן פאר'ן אויפהאלט פון די ארבעטסלאָזע אין דער פּראָווינץ.

די פּראָגע איז, נאטירלאך, וואו נעמט מען דאָס געלט, — אפילו אָט דעם קליינעם אונטערשייד צווישן ארבעט אין רעליף. נאָך מר. ברע־קענס מיינונג נאָך קומט עס אויס, אז די קרעדיטן פון די מוניציפּאלי־טעטן און דער פּראָווינץ זיינען גוט בלויז אויף אזויפיל, און ניט מער.

עס איז אָבער אונזער איינדרוק, אז דאָס איז א שווערליכייט וואָס וואָלט געקאָנט באזיגט ווערן ביי דער געהעריקער אָנשטריינגונג. אויב די שטייער מעגלאכקייטן פון דער פּראָווינץ און די מוניציפּאלי־טעטן זיינען מערווייניקער אויסגעשעפּט, איז כדאי צו באמיען זיך צו באקומען די נייטיקע סומע דורך הלוואות. וואָס וועלן דע־נאָך אויף די שטייער־צאָלער פאלן וויייניקער צו לאסט, ווי ווען מען זאָל די זעלבע ארבעטן־דאַרפן שפּעטער דורכפירן פאר זייער פולן פרייז.

וואָס איז שייך דער קרעדיט פעאיקייט פון דער פּראָווינץ און מוניציפּאליטעטן, גלויבן מיר, אז עס דאַרף זיין מער געשעפטמעסיק צו אינוועסטירן אביסל א גרעסערע סומע פאר אויסבעסערונגען. ווי צו פארשווענדן א קלענערע סומע אויף רעליף. יעדנפאלס וואָלט די דאָמי־ניאָן רעגירונג וואַרשיינלאך געקאָנט באוואיגן ווערן צו העלפן קריגן די דאָזיקע קרעדיטן, פונקט ווי זי האָט דאָס בדעה צו טאָן בונגע פרי־וואטע פירמעס וואָס זיינען גרייט איצט דורכפירן געוויסע ארבעטן.

ארבעט פאר אלעמען און ניט קיין רעליף — דאָס דאַרף זיין דער לאָזונג.

די סאָציאַלע פארענדערונגען ביי אידן אין לעצטן יאָרהונדערט

פון יעקב לעשצינסקי

(ספּעצ. פאר "דאָס אידישע וואָרט")

לייענט מען די באשרייבונגען פון אנהויב 19טן יאָרהונדערט וועגן דער לאגע פון די אידן אין רוסלאנד אדער פּוילן ווערט משׂ פינסטער אין די אויגן — א גוואלדיק גרויסע מאסע ארימע שענקערס, קרעמערלאך, פאקטאָרס, מעקלערלאך, הענדלערלאך, אויפקויפערלאך, צענזויפגעשטופּטע־אין קליינע שטעטלאך צווישן אן ארימער קולטור צושטאנד אין שרעקלאך נ־דערעק, אירע הצטרכותן שרעקלאך קליין, אירע השגות באשריינקט און איר קויף־קראפט מינימאל, א דריטל פון דער אידישער באפעלקערונג, וואָס איר אין דערף ביי אבסאָלוט פרימיטיווע באדינונגען, ניט בעסער פון'ם פויער אדער אפשר נאָך ערגער, ווייל דער פּויער האט געהאט אן אנהאלט אין לעבן, א באָדן, וועגן דער איר אין געווען אפ־הייענק פונם קאפּריז פון דעם פּריץ, פון זיין שטיטונג, וואָס האט זיך אפט געביטן עטלאכע מאל אין טאג. פון דעם פּריצ'ס קאפּריז איז געווען אפ־הענגיק דאָס לעבן פון א סך מער פון א דריטל פון דער אידישער באַ־פעלקערונג, וואָרום אויך אין די שטעטלאך האָט א באַרייטנדער טייל אידן געלעבט פון שענק און פון ארענ־דע ביים פּריץ.

דער פּראָפעסיאָנעלער באשטאנד ביי די רוסיש־פּוילישע אידן איז אין גע־ווען אנהויב 19טן יאָרהונדערט בערך אזא:

לעבט — — — — — — 30%—25
פון האנדל און קרעמעריי האָבן גע־
לעבט — — — — — — 35%—30
פון מלאכה און אינדוסט־
ריע — — — — — — 18%—15
פון עדר־ארבעט האָבן גע־
לעבט — — — — — — 2%—1
כלי־קודש (רבנים, דיינים, חזנים, שמ־
שים, שוחטים א.א.) — 4%—3

דאָס איז דער באשטאנד פון די באשעפטיקטע. ס'איז אָבער געווען א גרויסע מאסע — 20%—15, וואָס האָט ניט געהאט קיינע בעשטימטע פּרנסות, קיינע פעסטע הכנסות, וואָס האָבן געלעבט פון וויינס, פון שדכנות, פון בדחנות, פון זיך דרייען, יענעם פאדרייען, בעטלען אין לעבן אויפן קהלש'ן חשבון, פון זיין א שיינער איד, א מיוחס, א רבי, א אייניקל, א שליח פון א צדיק, א גבאי איבער ר' מאיר בעל־נס פושקע, א ערוב־לייגער, א סליחות־זעגער און נאָך אזעלכע "פּראָדוקטיווע און געזעלשאפטלאכע באשעפטיקונגען". ס'איז געווען גאָר, גאָר א קליינע רייכע גרופּע אידישע גרויסע ערד־באַזיצער, גרויסע סוחרים, פּאָדרעאשטשיקעס, ליווערענטן, הורט־קרעמער, וואָס האָבן געפירט סחורה פון אויסלאנד — די דאָזיקע שפּיץ־גרופּע, דער דאָזיקער העכסטער עטאַזש איז געווען א שמאָלער ביז גאָר אין האָך אפשר נאָך ערגער, ווייל דער פּויר־ער האָט געהאט אן אנהאלט אין לעבן, א באָדן, וועגן דער איר אין געווען אפ־הייענק פונם קאפּריז פון דעם פּריץ, פון זיין שטיטונג, וואָס האָ